

KS. ANDRZEJ KLOCEK

NAJCZĘŚCIEJ UŻYWANE W POLSCE ZBIORY PIEŚNI KOŚCIELNEJ

Hipotezy i postulaty badawcze

Strukturę niniejszego artykułu stanowią cztery następujące punkty: (1) wstęp; (2) uwagi metodologiczne i opis badania; (3) zrelacjonowanie wyników sondażu, przedstawienie hipotez i postulatów badawczych; (4) zakończenie.

1. Wstęp

Jeszcze w początku XX w. oficjalne dokumenty Kościoła odnoszące się do muzyki dopuszczały nieliczne tylko możliwości stosowania śpiewów w językach narodowych w sprawowanych celebracjach liturgicznych. Dla prawodawstwa dotyczącego muzyki kościelnej przełomowe okazało się dzieło Soboru Watykańskiego II. Obok postulatu o otoczeniu opieką duchowego piękna i wkładu różnych plemion i narodów (KL 37) nakazuje się tam kompetentnej władzy terytorialnej dokładne i roztropne rozważenie, co można z tradycji i ducha różnych narodów przyjąć do kultu Bożego (KL 40). Wśród konkretnych, a ważnych aplikacji tej zasady do przejawów życia liturgicznego zaliczyć można zezwolenie na stosowanie w liturgii języka ojczystego (KL 54), jak też włączenie śpiewu w języku ludu do dziedzictwa równorzędnego obok chorału gregoriańskiego. Ten ostatni pozostaje jednak nadal pierwszorzędnym rodzajem śpiewu (KL 116–118).

Pomimo braku pełnej akceptacji Kościoła na posługiwanie się w liturgii śpiewami w języku ludu, tradycja wykorzystywania ich w Polsce w oficjalnych obchodach jest bardzo dawna. Każde pokolenie, począwszy od około XIII w. posługiwało się swoim repertuarem, z którego niektóre pozycje podejmowały pokolenia następne, niektóre używane są do dnia dzisiejszego, niektóre znane są tylko z pośrednich wzmianek w źródłach, a najprawdopodobniej większość po prostu zaginęła. Można jednak powiedzieć, że śpiew w języku narodowym obecny był wyraźnie w sprawowanych obrzędach liturgicznych, a wiele synodów polskich, jak choćby synod warmiński z 1582 r., synod łucki z 1589 r., synod wrocławski z 1592 r. i wiele innych zalecają go, o ile, oczywiście, nie zawiera czegoś niestosownego i błędnego. Dodać też można, że 25 czerwca 1898 r. dekretem *In una plocensi* Kongregacji Obrzędów, obyczaj wykonywania polskich śpiewów w czasie liturgii zyskał nawet jakąś ogólną

nokościelną podstawę legitymizacji¹. Wydaje się zatem, że swoista współczesna eksplozja nowej religijno-muzycznej twórczości w języku polskim wraz z lawinowo wzrastającą liczbą edycji zbierających te śpiewy może być w jakimś sensie uznana za kontynuację wielowiekowej polskiej tradycji tworzenia się w kolejnych pokoleniach nowego repertuaru pieśni kościelnej.

2. Uwagi metodologiczne i opis badania

Nie jest celem niniejszego artykułu dokonywanie osądu wartościującego poszczególne współczesne edycje, choć raczej wypadałoby zauważyć, iż większość tej twórczości stanowi świadectwo zauważanego i podkreślanego przez badaczy kultury muzycznej Polski jaskrawego kontrastu pomiędzy wysokim poziomem muzyki profesjonalnej a ignorancją szerokich rzesz społeczeństwa². Niemniej, twórczość taka istnieje, rozwija się, a nade wszystko wpływa realnie na kształt liturgii, przez co koniecznością dla uczciwego badacza staje się jej dokładniejszy opis i kwalifikacja. W niniejszym przedstawieniu chodzi nie tyle o ocenę, ale o opisową próbę postawienia hipotez, które ze współcześnie używanych zbiorów uznać by należało za najsilniej oddziaływujące na kształt życia liturgicznego w skali całego kraju, jakie z nich uznać by należało za najbardziej reprezentatywne dla polskiego Kościoła.

Aby odpowiedzieć na tak postawiony problem, trzeba najpierw dokonać wyboru odpowiedniej metody badawczej. Na marginesie zaznaczyć można, że chyba najczęściej stosowaną w przypadku ogólnych problemów jest metoda, którą nazwać można „metodą Misiego”. Chodzi o to, że rozpoczyna się zdanie od sformułowania (czy to domyślnego czy faktycznie wypowiedzianego) „misię [sic!] wydaje...”. Za tym „misiem”, jak za parawanem, umieszcza się sądy oparte na obserwacji, której przymiotami są przypadkowość i fragmentaryczność i której rezultaty naznaczone są nieuświadomionym subiektywnym wartościowaniem. Oczywiście, tę metodę odrzucamy; nawet nagminne jej stosowanie w żadnym wypadku nie nadaje rzetelnego uprawomocnienia wartości wniosków. Pełne badania, będące próbą udzielenia odpowiedzi na postawiony w tytule problem, uwzględnić by musiały organistów kościołów parafialnych i rektoralnych, kantorów seminariów zakonnych i diecezjalnych, osoby odpowiedzialne za śpiew we wspólnotach zakonnych, a także animatorów muzycznych w zrzeszeniach katolików świeckich, ruchach religijnych, grupach duszpasterskich, animatorów muzycznych pielgrzymek, czy innego rodzaju inicjatyw duszpasterskich. Wszędzie tam, gdzie gromadzą się wierni na sprawowanie świę-

¹ T. SINKA, *Dzieje polskich pieśni kościelnych w liturgii*, w: S. KOPEREK I IN. (red.), *Euntes docete. Pontificia Academia Theologica Cracoviensis Facultas Theologica*, (Studia III) Kraków 1993, s. 276.

² Zob. K. ZACHWATOWICZ, [Głos w dyskusji], w: M. BOGUSŁAWSKA (red.), *Aktualna sytuacja muzyki religijnej i liturgicznej w Polsce. Materiały seminarium*, Warszawa 1988, s. 56–59.

tych obrzędów, raczej rozbrzmiewa też śpiew. Ramy niniejszego przedstawienia przekraczałyby przeprowadzenie kompleksowych badań zbiorowości wszystkich wymienionych kościelnych animatorów życia muzycznego w Polsce. Wydaje się jednak, że pomimo elitarnego charakteru badanej społeczności, pewien stopień wiarygodności dla ukazania stopnia oddziaływania poszczególnych zbiorów w skali ogólnopolskiej ma sondaż przeprowadzony na grupie kilkudziesięciu organistów kościołów katedralnych i ważniejszych kościołów zakonnych. Uzupełniające rozpoznanie przeprowadzono w seminariach duchownych diecezjalnych i zakonnych³. Dobór próby badawczej uzasadniany jest elitarną rangą w samoświadomości Kościoła wskazanych powyżej faktorów. Konstytucja o liturgii Soboru Watykańskiego II wskazuje bowiem na wzorczy charakter liturgii sprawowanej pod przewodnictwem biskupa w świątyni katedralnej (KL 41: „[...] wszyscy powinni bardzo cenić życie liturgiczne diecezji, skupione wokół biskupa, zwłaszcza w kościele katedralnym”), a także wyjątkowy charakter seminariów diecezjalnych i zakonnych (KL 115: „Należy przywiązywać dużą wagę do teoretycznego i praktycznego wykształcenia muzycznego w seminariach, nowicjatach oraz domach studiów zakonników i zakonnic”). Te argumenty zaważyły na wyborze do badania wskazanej powyżej grupy. Zaznaczyć przy tym też należy, iż celowy i dwuwarstwowy dobór próby nie był związany z roszczeniem, iż wyniki tego zwiadu badawczego — bo taką ostatecznie kwalifikację przypisać należałoby przeprowadzonej procedurze — będą w pełni reprezentatywne dla całego kraju. Ponieważ brak badań statystycznych na temat używanych w kraju edycji pieśni kościelnej, nie jest znany rozkład częstości ważnych zmienionych w rozkładzie zbiorowości generalnej i zrealizowanie zalecenia reprezentatywności badań domagałoby się zastosowania losowego (w ramach wyszczególnionych warstw) doboru większej próby badawczej⁴. Badania takie przekraczałyby jednak potrzeby niniejszego przedstawienia, którego celem było zaledwie postawienie hipotez i postulatów dla ewentualnych dalszych badań.

W sondażu zastosowano metodę ankiety pocztowej. Jest to jedna ze stosowanych współcześnie metod badań socjologicznych. Doświadczenie autora artykułu potwierdza wątpliwości badaczy dotyczące stopnia wiarygodności tego narzędzia. W literaturze podkreśla się mały poziom zwrotów, wynoszący na próbach ogólnych niekiedy jedynie 10–20%, tendencyjność wyników, niskiej jakości zebrany materiał, wysoki odsetek braków danych przy poszczególnych pytaniach, skrótowe, niejasne odpowiedzi. Prof. Sztabiński, autor książki *Ankieta pocztowa i wywiad kwestiona-*

³ Niniejszy sondaż przeprowadzony został w 1998 r. przy okazji pisania pracy doktorskiej: *Śpiewnik liturgiczny: geneza, struktura i analiza jego treści w świetle wybranych polskich i zagranicznych zbiorów pieśni kościelnej*, pod kierunkiem prof. dr hab. J.J. Kopcia CP, Lublin 1999; przy tej okazji podziękowania skierować też można w kierunku organistów i kantorów, którzy zadali sobie trud włączenia się w przeprowadzaną procedurę ankiety pocztowej.

⁴ S. NOWAK, *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1970, s. 307–309.

riuszowy, przedstawiający dobre i złe strony tej metody badawczej wysuwa nawet wątpliwości, czy ankietę pocztową powinno się stosować w badaniach o charakterze naukowym. Podawane w cytowanej pozycji przykłady potwierdzają zarzuty wobec tej metody. W jednym z badań na dwa tysiące wysłanych pytań wróciło do badaczy jedynie niewiele ponad tysiąc odpowiedzi, z czego istotne braki wykazywało ponad sześćset. W innym — na ponad pięćset nadesłanych odpowiedzi, jedynie niecałe dwieście było bez zastrzeżeń⁵. Również w przypadku niniejszego sondażu wielu respondentów informowało w sposób niepełny: w nadesłanych odpowiedziach niejednokrotnie brakowało np. nazwiska redaktora zbioru, daty lub miejsca wydania, niepełny był tytuł, itd. Wydaje się też, że podawane dane były niejednokrotnie nieprecyzyjne⁶. Pomimo tych braków, zdecydował się autor na upublicznienie wyników sondażu, gdyż wydaje się on przeprowadzony przy pomocy narzędzia rzetelnego⁷. Sondaż prawdziwie informuje ponadto o znacznej liczbie używanych w Polsce śpiewników, informuje o ich tytułach, sugeruje możliwe preferencje użytkowników, wskazuje tytuły najpopularniejsze i pozwala postawić pewne hipotezy. Wkracza się tu nade wszystko na teren raczej nie objęty dotychczasowymi badaniami statystycznymi, przez co sondaż stanowić może zachętę dla innych badaczy. Cele niniejszego rozpoznania, które można zrekapitulować problematyką zdobycia pewnej, wstępnej choćby i niepełnej wiedzy o zbiorowości, wpisane są w kontekst funkcji zwiadu badawczego uprawniającego do postawienia hipotez⁸.

3. Opis wyników sondażu, hipotezy i postulaty badawcze

Na wskazanej powyżej grupie przeprowadzono uproszczoną procedurę ankiety pocztowej, prosząc o podanie bibliograficznych danych dotyczących używanych aktualnie przez respondenta zbiorów pieśni, jak też o wskazanie swoich preferencji. Odpowiedzi udzieliło około 54% respondentów. Ze względu na sondażowy charakter niniejszego zwiadu badawczego poziom zwrotów uznano za wystarczający; ponadto nie wyszczególniono w grupie respondentów podgrupy organistów kościołów katedralnych oraz podgrupy organistów kościołów i kaplic seminaryjnych, aczkolwiek mogłyby być interesujące wnioski wynikające z takiego porównania przy przeprowadzaniu bardziej dokładnych badań.

Pierwszą zmienną, którą można przedstawić na podstawie zebranych danych jest liczba używanych przez poszczególnego respondenta śpiewników.

⁵ F. SZTABIŃSKI, *Ankieta pocztowa i wywiad kwestionariuszowy*, Warszawa 1997, s. 11–12, 71–74.

⁶ Zob. *Aneks 2*.

⁷ „Rzetelność narzędzia” polega na tym, iż inny badacz posługując się tym samym narzędziem uzyskać może te same wyniki; zob. R. MAYNZ, K. HOLM, P. HÜBNER, *Wprowadzenie do metod socjologii empirycznej*, Warszawa 1985, s. 30.

⁸ NOWAK, *dz. cyt.*, s. 59.

Tab. 1. Liczba respondentów wymieniających jeden, dwa lub więcej tytułów śpiewników

Kategorie respondentów	Liczba odpowiedzi	Procent całości
Respondenci wymieniający jeden tytuł śpiewnika	5	7%
Respondenci wymieniający dwa tytuły śpiewników	8	11%
Respondenci wymieniający trzy tytuły śpiewników	17	22%
Respondenci wymieniający cztery tytuły śpiewników	12	16%
Respondenci wymieniający pięć tytułów śpiewników	10	13%
Respondenci wymieniający sześć tytułów śpiewników	8	11%
Respondenci wymieniający siedem tytułów śpiewników	7	9%
Respondenci wymieniający osiem tytułów śpiewników	5	7%
Respondenci wymieniający więcej niż osiem tytułów śpiewników	3	4%
Wszystkich respondentów	75	100%

Źródło: Badania własne autora

Zdecydowana większość respondentów (93%), wymieniając w odpowiedzi kilka tytułów, wskazała, iż posługuje się więcej niż jednym śpiewnikiem. Świadczyć to może o braku zbioru zawierającego repertuar satysfakcjonujący w pełni większość użytkowników lub też o szybszej asymilacji nowej twórczości przez organistów niż przez najpopularniejsze śpiewniki. Tę lukę wypełnia szybciej jakiś drugi, czy trzeci zbiór, w który zaopatrują się respondenci. Wydaje się ponadto, że dobór próby zawierającej elitarną grupę respondentów (organisci kościołów katedralnych, alumni seminariów duchownych) wpłynąć mógł na zawyżenie liczby osób wymieniających większą niż jeden liczbę edycji używanych przy doborze śpiewów, ale zweryfikowanie tej hipotezy domagałoby się dodatkowych badań.

Wśród respondentów wymieniających jeden lub dwa tytuły śpiewników niemal wszyscy wymienili mający ponad stuletnią tradycję *Śpiewnik kościelny* ks. Jana Siedleckiego. Świadczyć to może, iż jego zawartość, obejmująca zarówno śpiewy tradycyjne, jak też (w nowszych wydaniach) dość szeroki repertuar śpiewów napisanych współcześnie, wydawała się najbardziej satysfakcjonująca dla użytkowników. W grupie odpowiedzi wskazujących dwa tytuły śpiewników tym „drugim” były: *Exsultate Deo*, *Śpiewnik liturgiczny*, *Śpiewajmy Bogu, Salvator*, *Przyjdź Duchu Święty*. Nie-wielka grupa tych odpowiedzi, jak też liczba wymienianych tytułów sprawia, że trudno jest wypowiedzieć opinie uogólniające dotyczące motywów, jakie decydowały o wyborze jako „drugiego” — uzupełniającego, takiego lub innego tytułu. Domagałoby się to dodatkowych badań.

Kolejną zmienną, według której uporządkować można wyniki sondażu, jest rok wydania wymienianych przez respondentów śpiewników. Wyniki ukazują, na ile

badani użytkownicy wydawanych w Polsce zbiorów pieśni zaopatrują się w nowe wydania, a na ile eksploatują starsze.

Tab. 2. Liczba wskazanych przez respondentów kolejnych lat reprezentujących ilość wydanych w danym roku wymienianych w sondażu śpiewników

Rok wydania zbioru	Liczba wskazań tego roku przez respondentów	Procent wskazań tego roku przez respondentów
1920	1	0,3%
1922	2	0,6%
1925	1	0,3%
1950	1	0,3%
1956	4	1,1%
1959	1	0,3%
1970	4	1,1%
1971	1	0,3%
1973	4	1,1%
1975	4	1,1%
1977	3	0,8%
1978	18	5%
1979	2	0,6%
1980	6	1,7%
1981	3	0,8%
1982	12	3,3%
1983	21	5,8%
1985	10	2,8%
1986	12	3,3%
1987	18	5%
1988	25	7%
1989	3	0,8%
1990	32	8,5%
1991	38	10%
1992	7	2%
1993	7	2%
1994	45	12%
1995	4	1,1%
1996	14	3,8%

Rok wydania zbioru	Liczba wskazań tego roku przez respondentów	Procent wskazań tego roku przez respondentów
1997	15	4,1%
1998	4	1,1%
Brak podania roku wydania	45	12%
Wszystkich wskazań	362	100%

Źródło: Badania własne autora

Wyniki sondażu wskazują na to, że najstarsze edycje z wymienianych przez respondentów aktualnie używanych śpiewników pochodzą sprzed II wojny światowej, tzn. z lat dwudziestych obecnego stulecia. Są to: *Chorał*, wydany w Raciborzu w 1920 r. oraz *Liber usualis*, wydany w latach 1922 i 1925 r. Wymieniane są one jednak zdecydowanie sporadycznie, procentowo liczba wskazań danego roku nie przekroczyła 1% odpowiedzi. Do rzadkości również zaliczają się używane obecnie wydania śpiewników opublikowane w latach po II wojnie światowej, a przed rokiem 1980. Również i w tym przypadku liczba wskazań danego roku zaledwie kilkukrotnie nieznacznie przekroczyła 1%. Wyjątkiem jest tutaj rok 1978, który wskazany został przez 5% respondentów. W roku tym opublikowane zostały używane do dziś śpiewniki: *Alleluja* oraz *Wystawiajmy Pana — zbiór nowszych pieśni kościelnych z towarzyszeniem organów*. Zauważyć można jednak, iż zdecydowana większość respondentów (niemal 90%) posługuje się zbiorami opublikowanymi w przeciągu ostatnich dwudziestu lat. Wydaje się, że na taką sytuację ma wpływ wyraźne staranie się respondentów o możliwość posługiwania się jak najnowszym, a nie zniszczonym w toku użytkowania zbiorem śpiewów. Większość respondentów (ponad 50%) wymieniła tytuły zbiorów wydane w przeciągu ostatnich dziesięciu lat; nawet w przypadku kolejnych wydań tego samego tytułu. Sformułować zatem można hipotezę, iż respondenci chętnie korzystają z najnowszych wydań, chętnie się w nie zaopatrują i chętnie korzystają z nowych propozycji śpiewów. Elitarny charakter badanej grupy sprawił być może, że liczba nowszych wydań wymienianych przez respondentów tytułów jest wyższa, niż byłaby średnia dla całej Polski, niemniej problematyka ta domagałaby się bardziej dokładnych badań. Duża liczba braku odpowiedzi, jak też prawdopodobnie duża liczba odpowiedzi nierzetelnych potwierdzają w tym przypadku wątpliwości dotyczące zastosowanej metody. Z drugiej jednak strony, tendencja respondentów do posługiwania się nowymi wydaniem wydaje się być dostatecznie udokumentowana.

Wśród użytkowanych i preferowanych przez respondentów śpiewników wymieniono ponad dziewięćdziesiąt tytułów zbiorów⁹. Stanowi to dość szerokie spektrum pomocy muzycznych jakimi posługują się organiści, kierownicy chórów, a także

⁹ Zob. *Aneks 2*.

akompaniatory z seminariów duchownych i wspólnot zakonnych. Wydaje się, że szerzej zakrojone badania ujawnić mogą znaczną liczbę nie wymienianych tutaj innych tytułów. Świadczyć to może o dużej dynamice twórczej wiernych Kościoła polskiego. Tezy sugerujące stagnację wiernych Kościoła w Polsce w dziedzinie twórczości muzyczno-liturgicznej raczej nie miałyby uzasadnienia, przynajmniej w kontekście środowisk elitarnych. Badania dotyczące całości Kościoła być może ukazałyby inny obraz, lecz przekracza to potrzeby niniejszego przedstawienia. Wśród tytułów wymienianych w niniejszym sondażu, w zdecydowanej większości znajdujemy edycje nowe, opublikowane pierwszy raz w przeciągu ostatnich dwudziestu lat. Wskazywać to może na duże zapotrzebowanie odbiorców na zbiory zawierające obok śpiewów tradycyjnych także utwory powstałe współcześnie. Chodzi tu zarówno o edycje, które są przeznaczone do użytku liturgicznego, jak o pomoce duszpasterskie wykorzystywane w formacji wspólnotowej małych grup zaangażowanego laikatu. Zauważyć przy tym można, iż większość nowo powstałych zbiorów na ogół nie odznacza się szeroką popularnością. Rzadko są też one wymieniane przez większą liczbę respondentów. Wśród wszystkich wymienionych śpiewników zauważa się wyraźnie wyodrębnioną grupę edycji najpopularniejszych i przez użytkowników najbardziej preferowanych. Do grupy tej zaliczono tytuły wymienione jako używane przez 10% i więcej respondentów.

Tab. 3. Grupa najpopularniejszych i najbardziej preferowanych śpiewników oraz liczba respondentów wskazujących je jako używane (Występ.) oraz preferowane (Prefer.)

Tytuły śpiewników	Występ.	Procent	Prefer.	Procent
<i>Śpiewnik kościelny</i> , wszystkie wymieniane wydania	73	97%	54	72%
<i>Exsultate Deo</i> , wszystkie wymieniane wydania	43	57%	18	24%
<i>Śpiewnik liturgiczny</i> , Lublin 1991	24	32%	11	15%
<i>Śpiewajmy Bogu</i> , Warszawa 1988	18	24%	4	5%
<i>Śpiewnik nowych pieśni kościelnych i piosenek religijnych</i> , wszystkie wymieniane wydania.	14	19%	0	0%
<i>Alleluja. Zbiór śpiewów mszalnych i pielgrzymkowych</i> , Warszawa 1978	9	12%	3	4%
Wszystkich respondentów	75	100%		

Źródło: Badania własne autora

Wyniki sondażu wskazywać mogą na największą popularność *Śpiewnika kościelnego* i *Exsultate Deo* oraz *Śpiewnika liturgicznego*, *Śpiewajmy Bogu*, *Śpiewnika nowych pieśni kościelnych i piosenek religijnych* i *Alleluja*. Respondenci wymieniali właśnie te tytuły jako najczęściej używane. *Śpiewnik kościelny*¹⁰ wymienili niemal

¹⁰ Najnowsze wydanie, to: K. MROWIEC I IN. (red.), *Śpiewnik kościelny*. Ks. Jan Siedlecki, Kraków 1994.

wszyscy respondenci, tj. 97%. Najczęściej również, to jest 72% respondentów wskazywało, iż jest on „najczęściej używany” i preferowany. *Śpiewnik kościelny*¹¹ opublikowany został pierwszy raz w Krakowie w 1876 r. jako *Śpiewniczek zawierający pieśni kościelne dla użytku młodzieży szkolnej*. Znamienne jest, że redaktor, ks. Jan Siedlecki CM, był nie tyle muzykiem, ile katechetą doceniającym wartość posługiwania się pieśniami kościelnymi w języku narodowym przy nauczaniu religii dzieci i młodzieży. Wydany zbiór zawierał 69 tradycyjnych, powszechnie znanych pieśni podzielonych na 14 rozdziałów. Najliczniejszą grupę stanowiły kołеды oraz pieśni przygodne i maryjne. To pierwsze wydanie nie zawierało jeszcze nut. Dopiero druga edycja opublikowana w 1878 r. w Krakowie, poza wzbogaceniem repertuaru o 80 pozycji, zawierała także nuty w układzie dwugłosowym. W warstwie melicznej propozycje nawiązywały do tradycji misjonarskiej śpiewnika ks. Mioduszewskiego¹². Kolejne wydania śpiewnika ks. Siedleckiego rozszerzały repertuar śpiewów o nieszpory oraz o nowe pieśni pochodzące tak z innych drukowanych zbiorów, jak i z tradycji ludowej. Uzyskał on rangę oficjalnego podręcznika szkolnego, dlatego w kilku późniejszych wydaniach zamieszczone były obok pieśni religijnych także świeckie przeznaczone do śpiewania „w czasie wycieczek w maju” Ważnym wydarzeniem w historii *Śpiewnika kościelnego* było jubileuszowe wydanie pod redakcją ks. Wendelina Świerczka CM. Nazwane ono zostało tak, gdyż ukazało się w 1928 r., czyli w 50 lat po opublikowaniu pierwszego wydania z nutami. Odznaczało się wyższym poziomem edytorskim, charakteryzującym też kolejne wydania redagowane aż do 1975 r. (najprawdopodobniej z wyjątkiem wydania z 1953 r.) przez ks. Świerczka. Zbiór ulegał przeróbkom, a repertuar był stopniowo powiększany i uzupełniany o śpiewy nowe także za sprawą kolejnego redaktora naczelnego, ks. Karola Mrowca CM. Swoją ogromną popularność osiągnął *Śpiewnik kościelny* dzięki temu, iż obok „pieśni wywodzących się z chorału lub nacechowanych surową powagą” uwzględniano stopniowo „pieśni o innym klimacie wyrazowym, wyrosłe z narodowej tradycji muzycznej, bliskie psychice i temperamentowi polskiemu”¹³. Nieustanna popularność tego śpiewnika, pomimo ukazania się w przeciągu stu ponad lat historii zbioru wielu innych wartościowych tytułów konkurujących ze *Śpiewnikiem kościelnym*, wskazuje na to, iż „redaktorzy zdołali uniknąć błędu tych autorów, którzy albo nie doceniali nowej twórczości pieśniowej i preferowali wyłącznie pieśni dawne, albo,

¹¹ Na temat genezy *Śpiewnika kościelnego* zob.: J. CHWAŁEK, *Z życia i działalności ks. Wendelina Świerczka CM*, KDS 70 (1977), nr 9–10, s. 213–226; R. GRADZIK, *Dzieje „Śpiewniczka Kościelnego” ks. Jana Siedleckiego w latach 1876–1928*, Lublin 1980 (mps BKUL); S. GRENDA, *Dzieje „Śpiewnika Kościelnego” pod redakcją ks. Wendelina Świerczka CM (1928–1975)*, Lublin 1983 (mps BKUL); B. MIKŁASZ, *Ks. Wendelin Świerczek CM (1888–1974), działalność kapłańska, naukowa, społeczno-muzyczna i kompozytorska*, Lublin 1991 (mps BKUL); K. MROWIEC, *Liturgia i muzyka u Misjonarzy w Polsce*, NP, t. XIII, Kraków 1961; TENŻE, *Zapomniana rocznica. Śpiewnik Kościelny Ks. Jana Siedleckiego (1876–1980)*, RWinc 3 ([44] 1983), nr 3–4, s. 47–58.

¹² M.M. MIODUSZEWSKI (red.), *Śpiewnik kościelny*, Kraków 1838–1853.

¹³ H. FEICHT, *Przedmowa do wydania jubileuszowego z r. 1928*, w: *Śpiewnik kościelny. Ks. Jan Siedlecki*, Kraków 1994, s. XII–XV.

odwrotnie, zabrakło im szacunku dla czcigodnej tradycji i przeceniali siłę oddziaływania nowej pieśni¹⁴. Wyniki przeprowadzonego sondażu wskazują, że ten właśnie tradycyjny zbiór wzbogacony o nowszy repertuar w dużym stopniu nadal spełniać może rolę śpiewnika ogólnopolskiego. Zweryfikowanie tej hipotezy domagałoby się jednak dokładniejszych badań specyfikujących tradycje muzyczne poszczególnych diecezji w Polsce. Liczne wypowiedziane wobec autora artykułu opinie wskazują, że w wielu diecezjach ten zbiór może wcale nie być powszechnie znany.

Ponad połowa, tj. 57% respondentów wymieniła *Exsultate Deo* wśród śpiewników, które zdomowiły się w Polsce¹⁵. Specyfiką tego zbioru, w kontekście jego zawartości, jest duży stosunkowo repertuar śpiewów nowych, powstałych po Soborze Watykańskim II. Kryterium popularności tej pozycji należy rozpatrywać w ścisłym powiązaniu śpiewnika z Ruchem Światło–Życie. Wielka popularność tego zbioru i uznanie jemu wyrażane wskazaniem go przez liczną grupę respondentów (24%) jako preferowanego może stanowić ilustrację wpływu, jaki wywiera na formację wiernych Kościoła w Polsce ten właśnie charyzmatyczny, eklesjalny Ruch, w którym sprawa muzyki liturgicznej została podporządkowana celom formacyjnym. Ruch Światło–Życie, którego założycielem i pierwszym moderatorem był ks. Franciszek Blachnicki — inicjator prac Lubelskiego Zespołu Liturgistów, wniósł wiele cennych inicjatyw duszpasterskich w życie Kościoła w Polsce. Do tych wartościowych inicjatyw wliczyć należy także pracę nad formacją muzyczno-liturgiczną wiernych, starania o promowanie nowej, wartościowej twórczości liturgicznej, czego przejawem może być wydanie zbioru *Exsultate Deo*. Brakuje, niestety, protokołów dokumentujących etapy prac redakcji nad kolejnymi wydaniami. Nie pozwala to na dokładne odtworzenie historii tego zbioru. Postulować by można próbę odtworzenia procesu redagowania tego śpiewnika, dopóki jeszcze istnieje możliwość sięgnięcia do indywidualnych wspomnień twórców edycji. Postulat ten o tyle wydaje się istotny, że — jak wykazują wyniki sondażu — *Exsultate Deo*, będąc rozprowadzany właściwie wyłącznie wewnętrznymi kanałami Ruchu Światło–Życie, stał się niepostrzeżenie jednym z najpopularniejszych i najbardziej cenionych w Polsce zbiorów śpiewów. Pierwsze wydanie *Exsultate Deo* ukazało się w 1973 r.¹⁶ Było to wydanie zeszytowe w miękkiej oprawie zawierające na 76 stronach 98 śpiewów procesyjnych na okres zwykły, śpiewów uwielbienia i śpiewów maryjnych. W niezmięnionej postaci ukazało się *Exsultate Deo, mały śpiewnik mszalny* w latach 1978 i 1981. Kolejne wydanie, z 1984 r., *Exsultate Deo, mały śpiewnik mszalny na głos i gitarę* zawierało na 120 stronach 165 pieśni. Publikacja ta włączona została do wydawanego przez Michalineum: *Podręcznika pomocnego w przeżywaniu świętej liturgii. Pana*

¹⁴ MROWIEC, *Zapomniana rocznica*, s. 55.

¹⁵ Najnowsze wydanie, to: G.M. SKOP (red.), *Exsultate Deo. Śpiewnik mszalny*, Katowice 1998.

¹⁶ M. SZOLTYSEK, *Śpiewniki kościelne w Polsce po Soborze Watykańskim II w świetle reformy liturgii*, Lublin 1991 (mps BKUL); inaczej, na 1974 sytuuje rok pierwszego wydania *Słowo wstępne* do pierwszego wydania z 1974 r. (bez autora), w: G.M. SKOP (red.), *Exsultate Deo. Śpiewnik mszalny*, Carlsberg 1990, s. 7; TAZ, *Od Redakcji*, w: *tamże*, s. 9–10.

i Boga naszego wysławiamy (Warszawa 1983) zawierającego w pierwszej części teksty liturgiczne, w drugiej, jako dodatek muzyczny — śpiewnik *Exultate Deo*. Kolejne wydania odznaczają się zwiększonym repertuarem i staranniejszą oprawą graficzną, a także interesująco definiowanym — w kontekście rozpoczętych prac nad redakcją śpiewnika ogólnopolskiego — eksperymentalnym charakterem. W przedmowie do wydania szóstego zaznaczono, iż „od dłuższego czasu już czasu oczekujemy ukazania się w druku ogólnopolskiego śpiewnika liturgicznego przygotowanego przez Podkomisję Muzyczną Konferencji Episkopatu Polski. Będzie on śpiewnikiem wzorcowym, z podstawowym repertuarem liturgicznym do sprawowania Eucharystii i innych Sakramentów Świętych. W jego skład wejdą również śpiewy wypracowane i «wypробowane» przez wspólnoty naszego ruchu”¹⁷ W wydaniu tym, zamieszczającym 330 pozycji na 412 stronach, zastosowano eksperymentalnie numerację otwartą (zastosowaną później również w *Śpiewniku liturgicznym*), stąd liczba 647 przy ostatnim z proponowanych w zbiorze utworze. W kolejnym wydaniu (Carlsberg–Lublin 1994) zrezygnowano jednak z tego pomysłu, rozszerzono repertuar do 595 pozycji, zamieszczono także po wstępie obszernie *Uwagi na temat doboru śpiewów*¹⁸. Pomocne są one osobom odpowiedzialnym za śpiew w trakcie Mszy Świętej we właściwym wyborze pieśni. Z myślą o formacyjnym charakterze pomocy liturgicznych wydawanych przez Ruch Światło–Życie zdecydowano również o umieszczeniu w odpowiednich miejscach przed rozpoczęciem kolejnych działów śpiewnika fragmentów z Kalendarza rzymskiego wraz z konkretnymi sugestiami śpiewów. Wzmiankowane wydanie odznacza się także nowatorską strukturą układu repertuaru wzorowaną na kolejności wymieniania okresów roku liturgicznego w Kalendarzu rzymskim z pierwszoplanowym wyakcentowaniem okresu Triduum Paschalnego. Wydanie ósme, redagowane jak wszystkie poprzednie przez Gizelę Marię Skop, zachowuje strukturę i pomysły wydania poprzedniego, dodając jednak ponad czterdzieści nowych pozycji repertuarowych. Na podstawie wyników przeprowadzonego przez autora niniejszego przedstawienia sondażu wydaje się, iż *Exultate Deo* przestał pełnić rolę pomocy tylko eksperymentalnej, zawężającej swoje oddziaływanie do członków Ruchu Światło–Życie. Stał się on najprawdopodobniej jednym z najpopularniejszych śpiewników wykorzystywanych na terenie całej Polski, kształtujących w znacznym stopniu smak muzyczny wiernych Kościoła polskiego. Zaznaczyć przy tym można, iż śpiewniki powstające dla potrzeb grup Ruchu Odnowy w Duchu Świętym, np. *Pieśni chwaty*, *Przyjdź Duchu Święty*, *Tchnienie daje Bóg*, aczkolwiek wymieniane przez respondentów, nie mogły zostać zakwalifikowane do grupy najczęściej używanych pomocy muzycznych. Wydaje się, że zaważyć tutaj mógł dość jednorodny repertuar tych zbiorów gromadzących właściwie tylko śpiewy przeznaczone na spotkania modlitewne, podczas gdy „liturgiczność” tych śpiewów bywa nagminnie kwestionowana. Świadczy to prawdopodobnie o mniejszym niż Ruchu Światło–Życie wpływie na kształt muzyki liturgicznej w Polsce samego Ru-

¹⁷ SKOP, *Od Redakcji*, s. 9.

¹⁸ S. HARTLIEB, *Uwagi na temat doboru śpiewów*, w: *Exultate Deo*, s. 8–16.

chu Odnowy w Duchu Świętym. Zagadnienie wpływu głównych posoborowych ruchów religijnych (Ruch Światło–Życie, Ruch Odnowy w Duchu Świętym, Droga neokatechumenalna, Ruch Rodzin Nazaretańskich i in.) na dziedzinę muzyki liturgicznej domagałoby się osobnych badań.

Znamienne jest, iż trzecia część respondentów, to jest 32%, wymienia jako używany *Śpiewnik liturgiczny* redagowany na zlecenie 171. Konferencji Episkopatu Polski¹⁹ Prace nad nim podjęto w 1979 r., wydany został w 1991 r., w 1998 r. ukazał się dodruk pierwszego wydania²⁰. Zawiera on opracowane przez muzykologów środowiska lubelskiego propozycje śpiewów liturgicznych na sprawowanie Mszy św., sakramentów świętych, jak też na inne wspólne celebracje. Wstęp do zbioru, autorstwa ks. prymasa Józefa Glempa, zaświadcza o tym, iż „śpiewnik posiada aprobatę Konferencji Episkopatu Polski” i że stanowić on będzie odtąd „obowiązujący wzorzec wykonania pieśni”²¹. Wyniki sondażu wskazują, iż pomimo skromnej promocji, niewielkiego nakładu i braku wyraźniejszego zainteresowania władz kościelnych zdołał on dotrzeć do dosyć licznej grupy odbiorców. Wydaje się przy tym, iż tak wysoka liczba respondentów wymieniających *Śpiewnik liturgiczny* wśród używanych, a także znaczna liczba wskazujących go jako preferowany, to jest 15%, wynika z elitarnego charakteru badanej grupy, lecz problem ten domagałoby się także bardziej szczegółowych badań.

Kolejnym dość często wymienianym zbiorem, bo przez 24% respondentów, jest *Śpiewajmy Bogu*²². Został on wymieniany głównie przez organistów kościołów katedralnych. Specyficzną cechą tego zbioru jest to, iż zawiera on sporządzone przez prof. Feliksa Rączkowskiego akompaniamenty organowe do zamieszczonych śpiewów. Wydaje się, iż popularność tego właśnie śpiewnika wynika z zapotrzebowania wielu odbiorców na propozycje gotowych akompaniamentów organowych przygotowanych przez kompetentne osoby. Stanowić to może wskazówkę dla autorów innych śpiewników polskich, by obok wydania tekstu śpiewów z nutami zadbać także o pomocne dla organistów opracowania organowych akompaniamentów. Znamienne jest jednak, iż wyjątkowo mała, bo składająca się tylko z 5% grupa respondentów wskazała *Śpiewajmy Bogu* wśród zbiorów przez nich preferowanych. Być może po pewnym czasie korzystania z gotowych akompaniamentów, gdy wykonawcy nabiorą większej wprawy w samodzielnej harmonizacji linii melodycznej, chętniej sięgają do innych zbiorów o stosownym doborze i mniejszym formacie.

Dosyć często, bo przez 19%, wymieniany jest także *Śpiewnik nowych pieśni kościelnych i piosenek religijnych*²³. Znamienne jednak, iż ani razu nie został on

¹⁹ Zob. *Aneks 1*.

²⁰ K. MROWIEC I IN. (red.), *Śpiewnik liturgiczny*, Lublin 1998.

²¹ J. GLEMP, *Słowo wstępne*, w: K. MROWIEC I IN. (red.), *Śpiewnik liturgiczny*, Lublin 1998, s. 6; w tym kontekście brak wzmianki o *Śpiewniku liturgicznym* w dokumentach Ogólnopolskiego Synodu uznać by należało za domagające się wyjaśnienia nieporozumienie.

²² F. RĄCZKOWSKI, *Śpiewajmy Bogu*, Warszawa 1988.

²³ Najnowsze wskazywane wydanie, to: M. ŻUK (red.), *Śpiewnik nowych pieśni kościelnych i piosenek religijnych*, Olsztyn 1992.

wskazany jako preferowany. Wydaje się, iż fakt ten, jak też generalnie ograniczona popularność innych śpiewników zamieszczających wyłącznie repertuar nowy, a luźno związany z liturgią, wskazywać może na zapotrzebowanie odbiorców na takie zbiory, które umieszczałyby kategorie pieśni *vetera et nova* we właściwych proporcjach. Wydaje się w świetle wyników niniejszego sondażu, że nie byłyby uzasadnione opinie sugerujące zanik zapotrzebowania odbiorców na zbiory zamieszczające tradycyjny repertuar. Jakkolwiek bowiem wśród wskazywanych przez respondentów tytułów obecne są śpiewniki proponujące wyłącznie współcześnie powstały repertuar, rzadko tylko wskazać je można w dziale edycji przez użytkowników preferowanych.

Do grupy śpiewników najbardziej popularnych, bo wskazanych przez 12% respondentów, zaliczyć należy również *Alleluja*²⁴. Znamienny wydaje się przy tym fakt jego popularności, pomimo braku kolejnych wydań. Jest to ewenementem w kontekście innych, wymienianych w niniejszym zestawieniu tytułów, by śpiewnik nie wznawiany od około dwudziestu lat wymieniany był przez więcej niż jednego respondenta. Wydaje się ponadto, iż pomysł śpiewnika zawierającego obok śpiewów liturgicznych tradycyjnych i nowszych, również wybrane śpiewy pielgrzymkowe zasługiwałby na bardziej wnikliwe rozważenie. Osobnym zadaniem byłoby tu najpierw przygotowanie krytycznego wydania śpiewnika pielgrzymkowego.

Spśród edycji, na które należy zwrócić uwagę wskazać by należało z pewnością na *Chorał opolski*²⁵. Choć wyniki sondażu nie uprawniają do postawienia hipotezy o ogólnopolskim jego charakterze, na pewno oddziaływanie tego obszernego, kilkutomowego zbioru opatrzonego akompaniamentem organowym znacznie przekracza granice Opolszczyzny. Podobną uwagę sformułować można w stosunku do *Śpiewnika kościelnego diecezji płockiej*²⁶ oraz *Abba, Ojciec*²⁷. Nie jest możliwe na podstawie zastosowanej metody badawczej określić zasięg występowania tych zbiorów, lecz na pewno zdecydowanie przestały już pełnić funkcję edycji litylko lokalnych.

4. Zakończenie

Przedstawiona powyżej analiza zebranych danych, jak wspomniano, ma jedynie charakter opisu wyników zwiadu badawczego. Jego funkcją było zdobycie pewnej, choć niepełnej wiedzy o tej zbiorowości, jaką są „najczęściej używane w Polsce zbiory pieśni kościelnej”. Oznacza to, że zaprezentowane wnioski mają jedynie charakter hipotez oraz że przytaczane zestawienia liczbowe nie są reprezentatywne dla całej Polski i specyfikują w sposób pewny jedynie wyodrębnioną grupę badawczą. Zagadnienie stwierdzenia liczby, charakteru i obszaru występowania używanych

²⁴ J. ZAWITKOWSKI I IN. (red.), *Alleluja. Zbiór śpiewów mszalnych i pielgrzymkowych*, Warszawa 1978.

²⁵ H. SOBECZKO I IN. (red.), *Chorał opolski*, t. I–VI, Opole 1985–1993.

²⁶ H. CHAMSKI (red.), *Śpiewnik kościelny diecezji płockiej*, Płock 1983.

²⁷ TENŻE (red.), *Abba – Ojciec. Pieśni i piosenki religijne*, Olsztyn–Płock 1997.

w naszym kraju zbiorów pieśni kościelnej, jak też problem motywów determinujących wybór przez użytkowników takich czy innych edycji domagałby się dokładniejszych badań, co — jak ufamy — nastąpi.

ANEKS 1

Tekst uchwały 171. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski. Archiwum Redakcji Śpiewnika liturgicznego. Księga Protokołów. Załącznik 1 do protokołu 1.

Kopia dla Rektoratu KUL
i dla Ks. Profesora Dra Karola Mrowca
Kierownika Instytutu Muzykologii Kościelnej KUL

Uchwała 171. Konferencji Episkopatu, obradującej w Warszawie w dniach 13 i 14 grudnia 1979 r., stwierdza potrzebę wydania Ogólnopolskiego Śpiewnika Kościelnego. W związku z tym:

- 1) upoważnia Komisję Episkopatu do spraw Liturgii, by przez swojego przewodniczącego zwróciła się do Rektoratu KUL o utworzenie przy Instytucie Muzykologii Kościelnej KUL zespołu redakcyjnego dla opracowania w/w śpiewnika;
- 2) zleca Komisji Episkopatu do spraw Liturgii i Podkomisji Liturgicznej Episkopatu ds. Muzyki Kościelnej czuwanie nad pracami zespołu redakcyjnego śpiewnika;
- 3) upoważnia Komisję Episkopatu do spraw Liturgii, aby po utworzeniu Zespołu redakcyjnego i rozpoczęciu prac, zobowiązała wszystkie Wydawnictwa katolickie w Polsce do koordynowania prac związanych z wydawaniem śpiewników z redakcją Śpiewnika Ogólnopolskiego.

Przewodniczący Komisji Episkopatu do spraw Liturgii informował będzie Konferencję Plenarną Episkopatu o biegu spraw związanych z niniejszą uchwałą.

In fidei:

Bp Stanisław Jakiel

(Przewodniczący Komisji Episkopatu Polski do spraw Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego).

ANEKS 2

Wyniki zwiadu badawczego: zestaw tytułów śpiewników, którymi posługuje się wybrana grupa organistów oraz liczby wskazujące, ile razy dany śpiewnik został przez respondentów wymieniony jako używany (Wym.) oraz preferowany (Prefer.); pomimo wątpliwości dotyczących rzetelności niektórych danych, tytuły, miejsce i rok wydania wymienianych edycji podane są według odpowiedzi respondentów.

Tytuł, miejsce i rok wydania śpiewnika		Wym.	Prefer.
1.	Ks. H. CHAMSKI (red.), <i>Abba Ojczy. Pieśni i piosenki religijne</i> , Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne–Wydawnictwo <i>Hejnał</i> , Olsztyn–Płock 1996	2	1
2.	Ks. H. CHAMSKI (red.), <i>Abba Ojczy. Pieśni i piosenki religijne</i> , Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne–Wydawnictwo <i>Hejnał</i> , Olsztyn–Płock 1997	3	1
3.	ALUMNI WSD (red.), <i>Adoramus Te, Domine. Śpiewnik Wyższego Seminarium Duchownego w Koszalinie</i> , Koszalin 1987	1	
4.	<i>Alleluja. Zbiór śpiewów mszalnych i pielgrzymkowych</i> , Warszawa 1978	9	3
5.	O. T.M. DĄBEK, o. J.P. KONOBRODZKI (red.), <i>Antyfonarz monastyczny</i> , Opactwo Benedyktynów w Tyńcu, Tyniec 1988	3	
6.	Ks. J. POCHWAT (red.), <i>Bądź pozdrowiona płacząca Matko</i> , Kraków 1996	1	
7.	<i>Będę śpiewał Bogu</i> , bmrw.	1	
8.	Ks. S. SIERLA (red.), <i>Błogosław Panie nas</i> , bmrw. 1979	1	
9.	A. REGINEK (red.), <i>Cantamus Domino</i> , Katowice 1989	1	
10.	Ks. A. ZAJĄC (red.), <i>Cantate — śpiewnik seminaryjny</i> , Tarnów 1985	1	
11.	Ks. A. ZAJĄC (red.), <i>Cantate — śpiewnik seminaryjny</i> , Tarnów 1993	1	
12.	<i>Cantate Deo</i> , Warszawa–Gorzów 1977	3	1
13.	H. KRONSTEINER (red.), <i>Canticum mundi. Cantuale gregorianum populare pro universo mundo</i> , Wiedeń 1970	2	
14.	H. KRONSTEINER (red.), <i>Canticum mundi. Cantuale gregorianum populare pro universo mundo</i> (przedruk części śpiewnika według Veritatis–Verlag Wien–Linz–Passau 1970), Poznań 1986	1	
15.	<i>Chorał opolski</i> , t. I–VI, Opole 1985–1993	6	2
16.	<i>Chorał</i> , Raciborz 1920	1	
17.	<i>Chorały do Modlitewników Śląskich</i> , t. I–III, Księgarnia św. Jacka, Katowice 1986	4	1
18.	M. MACHURA (red.), <i>Ciebie Boże chwalimy</i> , t. II–VIII, Kraków 1983–1986	2	1
19.	<i>Communitas, Śpiewnik Wspólnoty Pomocników Niepokalanej</i> , Katowice–Panewniki 1983	1	
20.	<i>Confitemini Domino</i> , Radom 1991	1	1
21.	<i>Dodatek muzyczny do Liturgii Godzin</i> , Wyższe Seminarium Duchowne w Krakowie, Kraków 1987	1	
22.	<i>Droga do nieba — śpiewnik i modlitewnik</i> , Opole brw.	2	1
23.	<i>Duchu ogniu</i> , bmrw.	1	
24.	<i>Exsultate Deo</i> , bmrw. 1970	1	
25.	<i>Exsultate Deo</i> , bmrw. 1978	1	
26.	<i>Exsultate Deo</i> , bmrw. 1980	1	
27.	<i>Exsultate Deo</i> , bmrw. 1982	1	
28.	<i>Exsultate Deo</i> , Kraków 1983	1	
29.	<i>Exsultate Deo</i> , bmrw. 1990	13	5

Tytuł, miejsce i rok wydania śpiewnika		Wym.	Prefer.
30.	<i>Exsultate Deo</i> , bmrw. 1991	2	
31.	<i>Exsultate Deo</i> , Lublin 1994	23	12
32.	<i>Exsultate Deo</i> , Katowice 1998	1	1
33.	Ks. W. KĄDZIELA, ks. J. ZAWITKOWSKI (red.), <i>Gaude Mater</i> , Kuria Metropolitalna Warszawska, Warszawa 1978	2	1
34.	Ks. W. KĄDZIELA, ks. J. ZAWITKOWSKI (red.), <i>Gaude Mater</i> , Kuria Metropolitalna Warszawska, Warszawa 1991	2	
35.	<i>Królestwo Boże nie ma granic</i> , bmrw.	1	
36.	Ks. G. MIZGALSKI (red.), <i>Kyriale</i> , Poznań–Warszawa–Lublin 1956	1	
37.	<i>Laudate Dominum</i> , Radom 1981	1	1
38.	F. PORTIER (red.), <i>Liber cantualis</i> , Solesmes 1983	2	
39.	<i>Liber usualis Missae et Officii</i> , bmrw. 1922	2	
40.	<i>Liber usualis Missae et Officii</i> , Paryż–Turyn–Rzym 1925	1	
41.	<i>Liber usualis Missae et Officii</i> , Paryż–Turyn–Rzym 1950	1	1
42.	Ks. J. MORAWA (red.), <i>Magnificat — śpiewy mszalne</i> , Kraków 1983	4	3
43.	D. GRONOWSKI, ks. R. LITWIŃCZUK (red.), <i>Matce słuchającej</i> , Diakonia Muzyczna Ruchu Światło–Życie, Paradyż 1994	2	
44.	D. GRONOWSKI, ks. R. LITWIŃCZUK (red.), <i>Matce słuchającej</i> , Diakonia Muzyczna Ruchu Światło–Życie, Paradyż–Zielona Góra 1995	1	
45.	D. GRONOWSKI, ks. R. LITWIŃCZUK (red.), <i>Matce słuchającej</i> , Diakonia Muzyczna Ruchu Światło–Życie, Paradyż–Zielona Góra 1996	3	
46.	<i>Michael</i> , bmrw.	1	
47.	<i>Mikram</i> , Alumni WSD w Koszalinie, Koszalin brw.	1	
48.	<i>Mio canto é il Signore</i> , Śpiewnik Rodziny św. Pawła, Comunità Juniores SSP, Rzym 1985	1	1
49.	<i>Modlimy się wspólnie słowem i śpiewem Taizé</i> , Poznań 1992	1	
50.	<i>Musimy śiać</i> , Duszpasterstwo Młodzieży, Kraków 1981	1	1
51.	O. J. MAC (red.), <i>Nie jesteś sam</i> , Śpiewnik Duszpasterstwa Akademickiego <i>Skalka</i> , <i>Paulinianum</i> , Częstochowa 1992	1	
52.	<i>Niepojęta Trójco</i> , Dominikanie, Kraków brw.	1	
53.	<i>Nieszpory za zmarłych</i> , Mariański Dom Studiów, Lublin 1985	1	
54.	<i>Ordo missae cum populo et liber cantualis</i> , Mariański Dom Studiów, Lublin 1986	1	1
55.	<i>Otwórzcie serca</i> , Diakonia Muzyczna Ruchu Światło–Życie Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 1993	2	
56.	<i>Otwórzcie serca</i> , Diakonia Muzyczna Ruchu Światło–Życie Archidiecezji Warszawskiej i Diecezji Warszawsko–Praskiej, Warszawa 1994	1	1
57.	<i>Otwórzcie serca</i> , Diakonia Muzyczna Ruchu Światło–Życie Archidiecezji Warszawskiej i Diecezji Warszawsko–Praskiej, Warszawa 1996	1	1

Tytuł, miejsce i rok wydania śpiewnika		Wym.	Prefer.
58.	Ks. Z. PIASECKI (red.), <i>Panu memu śpiewać chcę</i> , Wydawnictwo Księży Marianów, Warszawa 1997	3	
59.	A. SIOŃEK, E. MAIER, K. MITURSKA (red.), <i>Pieśni chwały</i> , Lublin 1991	3	1
60.	A. SIOŃEK, E. MAIER, K. MITURSKA (red.), <i>Pieśni chwały</i> , Kraków 1994	1	
61.	<i>Pieśni pogrzebowe z akompaniamentem organowym</i> , bmrw.	1	
62.	<i>Pieśni śpiewajmy świętemu Franciszkowi</i> , Katowice 1973	1	
63.	<i>Pieśni uwielbienia</i> , Lublin 1997	1	
64.	Ks. J. POCHWAT (red.), <i>Pojednajcie się! Śpiewnik-podręcznik kościelny</i> , Misjonarze Matki Bożej z La Salette, La Salette-Rzeszów 1997, Kraków 1996.	1	
65.	<i>Pójdź do nieba piechotą — śpiewnik pielgrzymkowy</i> , Alumni Wyższego Seminarium Duchownego Księży Pallotynów, Oltarzew 1990	1	
66.	D. IDASZAK (red.), <i>Przyjdź, Duchu Święty. Śpiewnik Grup Odnowy w Duchu Świętym</i> , Centrum Fundacji Odnowy w Duchu Świętym, Magdalenka 1994	4	2
67.	D. IDASZAK (red.), <i>Przyjdź Duchu Święty. Śpiewnik Grup Odnowy w Duchu Świętym</i> , Wydawnictwo Księży Marianów, Warszawa 1996	1	
68.	D. IDASZAK (red.), <i>Przyjdź Duchu Święty. Śpiewnik Grup Odnowy w Duchu Świętym</i> , Wydawnictwo Księży Marianów, Warszawa 1998	1	
69.	<i>Psallite sapienter</i> , Przemyśl 1996	1	
70.	<i>Radości proste. Śpiewnik franciszkański</i> , Warszawa 1998	1	
71.	Ks. J. MARZALEK (red.), <i>Radość</i> , Poligrafia Salezjańska, Kraków 1997	1	
72.	<i>Salvator — śpiewnik salwatoriańskich rekolekcji powołaniowych</i> , Salwatoriański Ośrodek Powołań, Wydawnictwo Salwatoriańskie, Kraków 1993	1	
73.	<i>Salvator — śpiewnik salwatoriańskich rekolekcji powołaniowych</i> , Salwatoriański Ośrodek Powołań, Wydawnictwo Salwatoriańskie, Kraków 1996	2	
74.	<i>Seminaryjny śpiewnik liturgiczny</i> , Przemyśl 1992	1	1
75.	<i>Skarbiec modlitw i pieśni</i> , Katowice 1994	1	1
76.	Ks. J. PAWLIK (red.), <i>Słowami Psalmów</i> , Lublin 1997	1	
77.	<i>Soli Deo Gloria</i> , Śpiewnik ułożony przez kleryków, Olsztyn 1996	1	
78.	<i>Stary śpiewnik seminaryjny</i> , Przemyśl brw.	1	
79.	F. RĄCZKOWSKI (red.), <i>Śpiewajmy Bogu</i> , Wydawnictwo PAX, Warszawa 1988	18	4
80.	Ks. P. LISOWSKI (red.), <i>Śpiewajmy Panu</i> , Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1995	3	
81.	Ks. S. ZIEMIANSKI (red.), <i>Śpiewam i gram Bogu</i> , Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Kraków brw.	1	
82.	Ks. J. JACHIMCZAK (red.), <i>Śpiewam Tobie, Panie</i> , Kraków 1983	1	
83.	Ks. J. MARZALEK (red.), <i>Śpiewnik (dla wychowania i duszpasterstwa) młodzieży</i> , Poligrafia Salezjańska, Kraków 1997	1	
84.	<i>Śpiewnik jubileuszowy. Świętego Józefa pieśnią wysławiamy</i> , Zgromadzenie Sióstr św. Józefa, Tarnów 1983	1	

Tytuł, miejsce i rok wydania śpiewnika		Wym.	Prefer.
85.	Ks. H. CHAMSKI (red.), <i>Śpiewnik kościelny diecezji płockiej</i> , Płockie Wydawnictwo Diecezjalne, Płock 1979	1	
86.	Ks. H. CHAMSKI (red.), <i>Śpiewnik kościelny diecezji płockiej</i> , Płockie Wydawnictwo Diecezjalne, Płock 1983.	5	1
87.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , bmrw.	3	2
88.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Opole 1959	1	
89.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Opole 1973	3	2
90.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Opole 1975	4	1
91.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Opole 1980	5	3
92.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Opole 1982	9	6
93.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Opole 1983	1	1
94.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Opole 1985	3	3
95.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Kraków 1987	15	11
96.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Opole 1988	1	1
97.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Kraków 1989	1	1
98.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Kraków 1990	16	14
99.	<i>Śpiewnik kościelny</i> , Kraków 1994	11	9
100.	<i>Śpiewnik liturgiczny</i> , Lublin 1991	24	11
101.	Ks. GROCHOWSKI (red.), <i>Śpiewnik Marianów</i> , Warszawa 1989	1	
102.	Ks. M. ŻUK (red.), <i>Śpiewnik nowych pieśni kościelnych i piosenek religijnych</i> , Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 1983	5	
103.	Ks. M. ŻUK (red.), <i>Śpiewnik nowych pieśni kościelnych i piosenek religijnych</i> , Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 1985	3	
104.	Ks. M. ŻUK (red.), <i>Śpiewnik nowych pieśni kościelnych i piosenek religijnych</i> , Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 1986	2	
105.	Ks. M. ŻUK (red.), <i>Śpiewnik nowych pieśni kościelnych i piosenek religijnych</i> , Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 1988	1	
106.	Ks. M. ŻUK (red.), <i>Śpiewnik nowych pieśni kościelnych i piosenek religijnych</i> , Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 1992	2	
107.	Ks. M. ŻUK (red.), <i>Śpiewnik nowych pieśni kościelnych i piosenek religijnych</i> , Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 1993.	1	
108.	<i>Śpiewnik parafialny</i> , bmrw. 1971	1	
109.	Ks. W. LEWKOWICZ (red.), <i>Śpiewnik parafialny</i> , Olsztyn 1982	2	
110.	F. RĄCZKOWSKI (red.), <i>Śpiewnik parafialny</i> , Wydawnictwo PAX, Warszawa 1988	1	
111.	<i>Śpiewnik parafialny</i> , bmrw. 1992	2	
112.	W. ZALEWSKI (red.), <i>Śpiewnik pieśni kościelnych</i> , Kraków 1997	1	1
113.	<i>Śpiewnik seminaryjny — kompozycje różne</i> , bmrw.	1	1

	Tytuł, miejsce i rok wydania śpiewnika	Wym.	Prefer.
114.	KANTORZY I ORGANIŚCI PRYMASOWSKIEGO WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO, <i>Śpiewnik seminaryjny</i> , Wydawnictwo Gaudentianum, Gniezno 1994	1	1
115.	<i>Śpiewnik seminaryjny</i> , Katowice-Panewniki brw.	1	
116.	A. MAŃKA (red.), <i>Śpiewnik Wyższego Seminarium Duchownego w Radomiu</i> , Radom 1998	1	1
117.	<i>Śpiewnik — zbiór różnych pieśni i piosenek niespecjalnie liturgicznych</i> , Lublin 1997	1	
118.	<i>Śpiewy eucharystyczne</i> , Wydział Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej Warszawskiej, Warszawa 1986	3	
119.	I. POZORSKA z zespołem „Mocni w Duchu” (red.), <i>Tchnienie daje Bóg</i> , Wydawnictwo Ośrodka Odnowy w Duchu Świętym, Łódź 1997	4	
120.	<i>Tchnij moc</i> , Olsztyn 1996	1	
121.	O. N.W. POWOJSKI (red.), <i>Transitus czyli pamiątka błogosławionej śmierci świętego Franciszka z Asyżu</i> , Niepokalanów 1981	1	
122.	Ks. S. WÓDZ (red.), <i>Uwielbiamy Pana</i> , Kodeń-Markowice 1988	1	
123.	S. M.L. GALUSZKA (red.), <i>Uwielbiamy Pana. Śpiewy Liturgii Godzin, Hymny</i> , Kraków 1987	2	
124.	S. M.L. GALUSZKA (red.), <i>Uwielbiamy Pana. Śpiewy Liturgii Godzin, Hymny</i> , Kraków 1990	2	
125.	S. M.L. GALUSZKA (red.), <i>Uwielbiamy Pana. Śpiewy Liturgii Godzin, Hymny</i> , Kraków 1991	1	
126.	S. M.L. GALUSZKA (red.), <i>Uwielbiamy Pana. Wybór melodii części stałych Mszy świętych w ciągu roku</i> , Katowice 1993	1	
127.	S. M.L. GALUSZKA (red.), <i>Uwielbiamy Pana. Wybór melodii części stałych Mszy świętych w ciągu roku</i> , Katowice 1994	1	
128.	<i>W cieniu krzyża</i> , bmrw.	1	
129.	F. RĄCZKOWSKI (red.), <i>Wielbij duszo moja Pana</i> , Warszawa 1956	3	2
130.	Ks. J. ŁAŚ, ks. S. ZIEMIAŃSKI (red.), <i>Wysławiamy Pana — zbiór nowszych pieśni kościelnych z towarzyszeniem organów</i> , Kraków 1978	6	1
131.	Ks. E. ŚPIOLEK (red.), <i>Wzrastać człowiekiem</i> , Ojcowie Pijarzy, Kraków 1985	1	1
132.	Ks. S. NOWAK, ks. S. JESSA (red.), <i>Z Maryją do Jezusa — śpiewnik pielgrzymkowy</i> , bmrw.	1	
133.	Zbiory własne organisty	2	